August Strindbergs Samlade Verk

Nationalupplaga

TEXTKRITISK KOMMENTAR TILL AUGUST STRINDBERGS SAMLADE VERK DEL 44 DÖDSDANSEN

av Hans Lindström

Denna nationalupplaga
av August Strindbergs Samlade Verk utges av Stockholms universitet
genom Romanska och klassiska institutionen
med stöd av Statens kulturråd, Stockholms universitet, Vetenskapsrådet,
Torsten Söderbergs Stiftelse och Ragnar Söderbergs stiftelse.

Upplagan består av textvolymer med kommentarer och separata textkritiska kommentarer;
den kompletteras av databaser som utvecklas och tillgängliggörs av Språkbanken
vid Göteborgs universitet (spraakbanken.gu.se).

August Strindbergs Samlade Verk, både textvolymer och textkritiska kommentarer,
publiceras i Litteraturbanken (litteraturbanken.se).

Föreliggande textkritiska kommentar (färdigredigerad 2014) gäller
första och andra delen av Dödsdansen *som redigerades av Hans Lindström*
och som ingår i textvolym nr 44, utgiven på Norstedts förlag 1988.
På baksidan av titelsidan i textvolymen redogörs för vilka instanser
och personer som var ansvariga för utgivningen detta år.

Ledningsgrupp
Gunnel Engwall (ordförande), Magnus Röhl (vice ordförande), Anders Cullhed

Redaktionskommitté
Magnus Röhl (ordförande), Gunnel Engwall, Olle Josephson,
Camilla Kretz, Björn Meidal, Per Stam, Carin Östman

Redaktion
Per Stam (huvudredaktör)
Anna Höök, Elin Andersson, Ljubica Miočević

© Stockholms universitet
Stockholm 2014
Teknisk redigering och pdf-konvertering
av redaktionen för August Strindbergs Samlade Verk
ISBN: 978-91-85493-44-9

Innehåll

Särskilda anvisningar 5
DÖDSDANSEN. FÖRSTA DELEN 7
Textläget 9
Manuskript 9
Upplagor på svenska 9
Upplagor på andra språk 10
Ändringar i första upplagan som införts i Samlade Verk 12
Ändringar i första upplagan som ej införts i Samlade Verk 13
Ändringar i andra upplagan 17
Beskrivning av originalmanuskriptet 18
Strindbergs ändringar i originalmanuskriptet 20
Textens placering i Samlade Verk i förhållande till originalmanuskriptet 21
DÖDSDANSEN. ANDRA DELEN 23
Textläget 25
Utgivarens egna ändringar 26
Ändringar i andra upplagan 27
Beskrivning av ett manuskript med översättning till franska 28
Textens placering i Samlade Verk i förhållande till första upplagan 29
FÖRARBETEN TILL BÅDA DELARNA AV DÖDSDANSEN 31
Förarbeten till båda delarna av *Dödsdansen* 33
ERRATA 37
Förteckning över errata 39
DOKUMENT 41
Förteckning över faksimilerade dokument 43

Särskilda anvisningar

De centrala redigeringsprinciperna i nationalupplagan inklusive principer för den textkritiska kommentaren återfinns i del 1 av textvolymsviten; se även Allmänna anvisningar i början av sviten av textkritiska kommentarer. Här följer kompletterande anvisningar för den textkritiska kommentaren till del 44, som innehåller första och andra delen av *Dödsdansen.*

Textvolymen, som utkom 1988, redigerades av Hans Lindström. Den textkritiska kommentaren utarbetades av Lindström 1989–1992 under redaktionell granskning av James Spens och Lars Dahlbäck. Den har granskats och färdigredigerats av Elin Andersson 2014.

Variantförteckningarna upptar i regel inte rena stavningsvarianter.

Avsnittet »Förarbeten» kompletteras av redovisningen av förarbeten i »Tillkomst och mottagande» (textvolymen s. 235 ff.).

DÖDSDANSEN

FÖRSTA DELEN

Textläget

Bastext till Samlade Verks utgåva av första delen av *Dödsdansen* är originalmanuskriptet (MS). Första respektive andra upplagan (U 1 och U 2) har använts som *komplementtexter*.

Manuskript

Originalmanuskriptet (MS), som finns på Kungliga biblioteket i Stockholm (SgA: Bonnier 2), har utgjort förlaga för texten i Samlade Verk. John Landquist hade inte tillgång till handskriften när han gav ut texten i Samlade Skrifter 34, och denna upplaga är således den första som bygger på originalmanuskriptet. En eller flera avskrifter av MS har sannolikt existerat (se Brev 13, ss. 336, 342). Att någon avskrift skulle ha bevarats är dock inte känt av utgivaren.

Ett manuskript där Sg hade sammanfogat *Dödsdansens* båda delar skickades av denne omkring 10/2 1902 till Emil Schering; det var förkortat med 40 sidor och hade enligt Torsten Eklund samband med en uppsättning på Kleines Theater i Berlin. Sg ger följande antydan om revisionens karaktär: »Jag höll på (= var nära) att stryka de erotiska utbrotten mellan Alice och Kurt, för att koncentrera allt intresset till Kaptenens Karaktersteckning = Vampyren!» (Brev 14, s. 170).

Upplagor på svenska

Den första tryckta upplagan (U 1) med titeln *Dödsdansen* / *Drama af August Strindberg* (298 s., 13 × 7,5 cm) har originalmanuskriptet som förlaga. U 1 trycktes i Stockholm av Iduns Kungl. Hofboktryckeri och utkom – tillsammans med *Dödsdansen. Andra delen* – på C. & E. Gernandts förlag i Stockholm under perioden 3–9/10 1901. Sannolikt har Sg läst korrektur på denna upplaga även om uppgifter därom saknas.

Främre omslaget till U 1 återges som dok. nr 44:1.

Den andra tryckta upplagan (U 2) med titeln *Dödsdansen* / *Första delen* (14,5 × 8,5 cm) bygger på den första. Den trycktes i Stockholm av Isaac Marcus' Boktryckeri-Aktiebolag och ingår i häftena 24–25 (ss. 5–76) av Samlade Dramatiska Arbeten 1:4, vilka utkom på Hugo Gebers förlag i Stockholm under perioden 22–27/8 1904 (senare även i bokform). Även i U 2 ingår Andra delen av *Dödsdansen.* Ett fåtal ändringar som med stor sannolikhet tillhör Sg i U 2 har tillvaratagits vid textetableringen.

John Landquist antar i sin kommentar till *Dödsdansen* (Samlade Skrifter 34, s. 214) att scenanvisningen »gråter» (57:12) genom ett missförstånd av sättaren har felplacerats. Den skulle enligt honom inte hänföra sig till Kurt utan till Alice. Landquist meddelar också att August Falck upplyst honom om att Sg vid uppsättningen på Intima Teatern 1909 alltid låtit Alice gråta på detta ställe och inte Kurt. MS, som Landquist alltså inte hade tillgång till, är emellertid fullt tydligt på denna punkt (p. 27, r. 6), och båda upplagorna har samma läsart, vilken därför bibehålls i SV. Manussidan återges som dok. nr 44:2.

Upplagor på andra språk

Tyska

Båda delarna av *Dödsdansen* översattes till tyska av Emil Schering. *Totentanz* utkom i en första upplaga i August Strindbergs Schriften, Abteilung 1, Band 2 på Verlag von Hermann Seemann Nachfolger, Berlin och Leipzig u. å. [1904]; en andra upplaga (en s.k. »Einzelausgabe») trycktes samma år. På tryckortssidan finns följande text: »Deutsche Originalausgabe gleichzeitig mit der Schwedische Ausgabe – unter Mitwirkung von Emil Schering als Übersetzer vom Verfasser selbst veranstaltet».

Ytterligare en upplaga (i trycket betecknad som den femte), med samma uppgift om auktorisation etc. som ovan, trycktes i München 1909 och utkom på Verlag G. Müller.

Franska

En av Sg auktoriserad översättning till franska utfördes 1901 av konsuln Alf de Pomian (se Brev 14, s. 9); denna har dock förblivit otryckt och manuskriptet har – i motsats till

densammes översättning av Andra delen (se nedan ss. 25, 28) – inte heller kunnat återfinnas.

Ryska

E. Matterns översättning till ryska *Pljaska smerti* utgavs 1912 i band 14 av August Strindberg, Polnoje sobranije sotjinenij v 15 tomach av Sovremennyje problemy i Moskva.

Engelska

Edwin Björkmans auktoriserade översättning till engelska *The Dance of Death* (del I–II) utgavs 1912 av Charles Scribner's Sons Publishers i New York (i första volymen av Plays by August Strindberg); boken upptar även *The Dream Play* och *The Link* (*Bandet*). Se även Brev 20, ss. 92 och 221, med fotnoter.

Ändringar i första upplagan som införts i Samlade Verk

Sid- och radhänvisning ges till SV. Först citeras U 1, därefter MS.

3: 5	DRAMA / [*saknas*]
9: 2	EDGAR, kapten vid fästningsartilleriet / Kapten
9: 3	ALICE, hans hustru, f.d. skådespelerska / Alice, Hans Hustru
9: 4	KURT, karantänmästare / Kurt, karantänmästare, Alice' kusin
9: 5	Bipersoner: Jenny, Gumman, Vaktposten [stum] / Bipersoner
42: 8	så långt / så länge
51:11	tar / tar om sig
85:15	trodde mig just böra söka / trodde just söka
91: 6	druckit / fått

Ändringar i första upplagan som ej införts i Samlade Verk

Sid- och radhänvisningar ges till SV. Först citeras MS, därefter U 1.

13: 4	stillt / stilla
13:12	lite / litet
14: 5	Om du så önskar! Jag tycker det är varmt. / Om du så önskar!
14:19	ska / skall
19:10	Jaja! / Ja, ja!
19:22	så det märks inte / så märks det inte
21:20	då / så
22:15	om den var så god, det lemnar jag / det lämnar jag
23: 3	Der / Det
24: 2	Jaa? / Ja-a?
24: 2	väl ute ur / väl ur
26:14	fel, för Du / fel. Du
26:24	Ja Du / Jo, du
29: 6	Sååå? / Så-å!
29:25	så / då
29:27	Nååå? / Nå-å?
31:28	alltid text under. / alltid till:
31:28	jag är!» / jag är!
31:29	»Hör / Hör
31:29	jag har.» / jag har!
31:30	»Ack om / Ack, om
31:30	död.» / död.
31:31	Champagnegalopp! / champagnegalopp»!
32:21	intressangt / intressant
34:22	sen vi såg / sedan man såg
36: 5	inte vara / ej vara
36: 8	icke dölja / ej dölja
36:11	det der / det

36:25	dras me't / ha dragits me't
38:17	nu det var / nu, att det var
38:18	Dig komma / dig att komma
38:26	briljangt / briljant
39:17	aptekarn / apotekarn
41:10	ensamna / ensamma
44: 5	pengar, så skall / pengar, skall
44:14	inbillar / inbillat
44:17	Åhjo / Ahjo
51: 6	kan ju höra / kan höra
52:21	ensamna / ensamma
52:24	»att utrota» / att »utrota»
53:25	mig, är hans / mig, hans
53:28	så / då
55:23	staden / stan
56:27	Er / eder
56:27	middag! – / middag!
57: 2	Nå ... när Ni / När ni
62:19	eljes / eljest
63: 2	förklät / förklädet
63: 9	älskvärdt / älskvärd
64:26	vid Kapten / bredvid kapten
65: 6	vi / ni
65: 7	Han har / Har han
65:11	han din konstitution / du hans konstitution
66:28	så / då
67: 1	den förut så / den så
67:10	upplösa sig som / upplösa sig i
68:16	Åh / Ah
71:25	inte / icke
72:25	Befall; jag lyder Dig / Befall! Jag lyder
77:12	på – helvetet / på helvetet

81: 2 stöflorna / stöflarna
81:27 inte / icke
82: 4 allt han / allt hvad han
82:27 hetsa mig / hetsa mot mig
84: 3 kvar i / kvar med
84:16 ner / ned
85:23 fått / får
86:14 barn / barnen
91: 8 Kapten / till Kurt / Kapten
91:17 himmeln / himmelen
91:19 Kurt och Alice / ALICE OCH KURT
91:25 kappa / kappan
91:27 Kurt och Alice / ALICE OCH KURT
92:24 som lagt / som ha lagt
93: 2 sökte / sökt
93: 8 Åh / Ah
95:18 lyfter / lyster
99:26 är död / är liksom död
100: 2 här inom murarne / inom dessa murar
100: 6 brist på ljus / brist ljus
101:22 knäen / knäna
102:12 var *det!* / var det!
103: 2 in i stan / in stan
105:16 rifver det / rifver sönder det
105:21 en människa … / en sådan människa!
106: 2 orolig / oroligt
106:22 och låtom / och – låtom
106:27 stoppar i / stoppar den i
108:19 Rättar / Rätar
109:23 skiljde / skilde
111: 5 Ha! Man! / Haha!
111:13 han / man

111:20 Hahahaha! / Haha-haha!

112:16 allvarsam / allvarsamt

112:29 sina båda armar / sina armar

113: 6 sybordet / skrifbordet

113:16 dem / de

113:26 på en stol. / Går till pianot //
på en stol. Går till pianot

114: 5 Stänger chiffonier'n. / Nu knackar det //
Stänger chiffoniern. Nu knackar det

114: 9 dit, öppnar / dit och öppnar

116:16 Du, du har / Du har

116:21 blir / blef

117: 4 Du var / att, du var

119: 8 tror nästan ... jag är i helvetet! / tror nästan ...

121:21 nederkäke / underkäke

121:22 med sin vanliga / med vanlig

122:21 är det inte / är inte

123: 5 bror / broder

124: 9 intet / inte

126: 6 åt båda / åt er båda

128:16 Kaptenen / kapten

129:20 Kaptenen / kapten

130: 2 detta / det

130: 4 inte / icke

130:24 ensamna / ensamma

131:19 det tyst / det åter tyst

131:22 går så fram / går fram

133:27 meningen jag / meningen, att jag

134:19 inte jag / jag inte

135:10 nitti / nittiåtta

135:16 Till exempel: Kurt! / Exempel, Kurt!

135:29 *Ridå!* / *(Ridå.)*

Ändringar i andra upplagan

U 2 följer nära U 1, med ett fåtal ändringar av stavning och interpunktion samt några korrigeringar av språkliga inadvertenser. Avskiljningsstrecken i U 1 har vidare genomgående eliminerats.

Följande ändringar som med stor sannolikhet tillhör Sg har införts i SV (sid- och radhänvisningar ges till SV. Först citeras U 2, därefter U 1):

11:12	ett fruntimmersporträtt / ett stort fruntimmersporträtt
11:14	en fristående / en stor fristående
11:16	en kvicksilverbarometer / en stor kvicksilverbarometer
113: 2	Taklampan tänd. Svag musik / Taklampan tänd

Följande viktigare ändringar har ej införts i SV (först citeras U 1, därefter U 2):

40: 2	ironiskt / ironisk
79: 3	Ridåfall / Ridå
113:26	stänger om klaviaturen / stänger klaviaturen
114:14	handskar; och kokett ser förvånad / handskar; ser förvånad [SV: handskar, och kokett; ser förvånad]

Beteckningen »Första delen» förekommer först i U 2 och har etablerats i SV (s. 7).

Beskrivning av originalmanuskriptet

Då John Landquist utgav *Dödsdansen* i Samlade Skrifter ägdes MS av borgmästare Arvid Ulrich, som inte tillät att det utnyttjades vid textetableringen. Det inköptes senare av Karl Otto Bonnier som i februari 1922 skänkte det – tillsammans med flera andra manuskript – till Strindbergsarkivet i Kungliga biblioteket, där det förvaras under signum SgA: Bonnier 2.

MS består av 38 blad paginerade 1–76 med text på bladens båda sidor, två opaginerade helark, utgörande omslag, med titeln på det andra omslagets första sida, samt ett opaginerat blad med sceneriet. De paginerade bladen är fördelade på tre lägg om vardera 12 blad (sex vikta helark lagda i varandra och hoppsydda med röd eller – lägg 3 – ljusblå silketråd) samt ett löst helark (pp. 73–76). Papperssorten är Lessebo Bikupa med årtalen 1898 respektive 1900 i vattenstämpeln. Formatet är ca 22,5 × 37 cm; bladen har en ca 5 cm bred vikt marginal. Bläcket är Sgs vanliga svartlila sort.

Titelsidan upptar överst namnet »August Strindberg» och därunder står »Döds-Dansen» med dekorativt präntade versaler, ifyllda med rödpenna; övriga bokstäver är textade med tusch. På första sidan i varje lägg och i sista helarket (p. 73) har Sg i nedre vänstra hörnet med blåpenna skrivit bokstaven »A». Samma bokstav har med blåpenna inskrivits efter rubriken »Sceneri» på den opaginerade scenerisidan och överrankats – också med blåpenna. Före replikrubrikerna förekommer flerstädes (även på några ställen i själva replikerna) mycket svaga markeringar med blyerts eller blåpenna, troligen gjorda av sättaren.

En sida i MS återges som dok. nr 44:3. Titelsidan i MS återges som dok. nr. 44:4.

I MS finns följande markeringar och tillskrifter vid sidan av huvudtexten (sid- och radhänvisningar till SV, därefter MS):

26:18 / 9	Blyertsstreck i marginalen vid Alices replik »Derför att Du kryper för dem!» etc.
32:11 / 12	Anteckning av Sg med blyerts i marginalen: »sällskapsdam/vän»; denna anteckning är delvis överskriven av Sgs ändring/inskjutning 32:11–16 (se nedan s. 20). Nedanför denna inskjutning står, också med blyerts: »Snart vet jag inte hvad jag ska säga. Och Du är för lat att bli ond.»
54:13 / 25	Klammer med grön penna i marginalen vid Kurts replik »Alice! I samma stund» etc.
79: 3 / 39	»[Ridåfall.]» understruket med brun penna; i marginalen står med bläck och ifyllt med blåpenna »Ridå I»; för att markera uppslaget har vid marginalen på föregående sida inklistrats en bit grönt ripsband.
97: 9 / 50	»<u>Entre-Akt</u>» inramat med brun penna; för att markera uppslaget har vid marginalen inklistrats en bit ljusblått ripsband. Rest av klisterremsa i marginalen.
[– – –] / 51	Rest av klisterremsa i marginalen.
112:33 / 60	En bit lila ripsband inklistrad vid marginalen (för att markera uppslaget med »<u>Ridåfall</u>»). Rest av klisterremsa i marginalen.
119: 8 / 65	Bock i marginalen vid Kurts replik »Jag tror nästan ... jag är i helvetet!» Samma bläck som texten i övrigt.
135:30 / 76	Efter »Ridå» har »Entre-Akt» inramats och överrankats med brun penna. »Slut.» likaså skrivet med brun penna.

Fläckar från hanteringen i sätteriet visar att MS fungerat som tryckmanuskript.

Strindbergs ändringar i originalmanuskriptet

Här redovisas dels ett antal ändringar inkl. strykningar omfattande minst två ord, som Sg gjort med bläck, dels några ändringar där annan bläcksort eller färgpenna använts.

Sid- och radhänvisning ges först till SV, därefter sidhänvisning till MS.

11: 1 / opag.	e »SCENERI:»: *för Hela Pjesen* str
16:20 / 3	e »mera...»: *får köpa mig glasögon!* str
32:11 / 12	e »på!–»: *Du skulle ha en vännina i huset!* ä t *Ska jag dansa* [– – –] *väninna i huset!* [ändringen införd med inskottstecken i marginalen]
35: 2 / 13	e »Femton»: *år sen* ä t *år!* med ljusare lila bläck
53:29 / 24	e »dig»: *tycks* ä t *synes* med ljusare lila bläck
68: 9 / 33	e »ALICE»: *Detta är djefvulen* ä t *Detta är helvetet!*
80:24 / 39	e »råkat.»: *Jag* understruket med blåpenna
106:32 / 56	e »ämnar»: *kastar mig på backen* ä t *vräka ut mig*
113: 2 / 61	e »stolskarm.»: *Entre-aktsmusiken fortfar piano efter att ridåns uppgång* str
113: 3 / 61	e »tänd.»: *Kurt [går fram och åter väntande]* str
129:24 / 72	e »med»: *ditt storsinne* ä t *din storsinthet*
135: 9 / 76	e »man»: *det var i Amerika, förstås – en man* str
135:16 / 76	e »med en!»: *Exempel: Kurt!* ä t *Till exempel: Kurt!* [tillagt i marginalen med inskottstecken]

Textens placering i Samlade Verk i förhållande till originalmanuskriptet

Vid jämförelsen avses genomgående översta raden på respektive SV-sida.

Sida i SV	*Sida i MS*	*Sida i SV*	*Sida i MS*
13	1	81	39
16	3	84	42
19	4	87	43
22	6	90	45
25	8	93	47
28	9	96	49
31	11	99	51
34	13	102	53
37	15	105	55
40	16	108	57
43	18	111	59
46	20	114	62
49	21	117	63
51	23	120	66
54	25	123	67
57	26	126	69
60	28	129	71
63	30	132	73
66	32	135	75
69	33		
72	35		
75	37		
78	38		

DÖDSDANSEN

ANDRA DELEN

Textläget

Originalhandskriften till andra delen av *Dödsdansen* har inte kunnat återfinnas. Texten i del 44 av SV har därför etablerats med U 1 (se ovan s. 9) som bastext. Inte heller John Landquist hade tillgång till handskriften när han 1916 utgav texten i Samlade Skrifter.

U 2 ingår i häftena 25–26 (ss. 5–128) av Samlade Dramatiska Arbeten 1:4 och bygger på U 1, med en del ändringar av i första hand stavning och interpunktion. Ytterligare ett fåtal ändringar finns, men dessa går inte att med tillräcklig säkerhet attribuera till Sg. Ingen hänsyn har därför tagits till U 2 vid textetableringen.

Såväl U 1 som U 2 trycktes tillsammans med första delen av *Dödsdansen* och har särskilda titelblad med titeln »Dödsdansen / Andra delen».

I Kungliga biblioteket förvaras ett maskinskrivet manuskript med en översättning till franska, sannolikt verkställd av konsuln Alf de Pomian (signum: Sg osign. 5). I ett brev 8/1 1901 ger Sg denne råd angående översättningen (jfr textvolymen s. 245). Manuskriptet har en del inskrifter och ändringar av Sg men dessa har inte påverkat textetableringen.

Beträffande övriga översättningar se ovan s. 10.

En planerad inskjutning i andra delen inför premiären på Intima Teatern 1/10 1909 bifogades ett brev till August Falck (KB, signum T 36 nr 158) och har återgivits i textvolymen s. 255 f.

Utgivarens egna ändringar

Frågetecken har ändrats till utropstecken på följande ställen:

145: 2 e »vet du»
157:14 e »Alice»
174:19 e »i dag»
216:12 e »framtid»
218:25 e »samvetsfråga»
231: 7 e »Likafullt»
231: 8 e »existens»

Övriga ändringar (först citeras SV, därefter U 1):

171:12 Alices / Alices’
179:12 få vara i fred / få vara fred
180:14 du är snäll / du snäll
195:22 Haha! / Håha!
226: 2 in, skriker / in skriker
230: 2 Och / Ock
231: 4 han *var* / har *var*

De flesta av ändringarna har införts också i U 2.

Ändringar i andra upplagan

Förutom ett mindre antal ändringar av interpunktion, stavning och versaler finns några varianter som kan ha Sg till upphovsman men som inte utnyttjats vid etableringen av texten i SV.

Sid- och radhänvisningar ges till SV. Först citeras U 1, därefter U 2.

146: 5	karantänsmästarne ha / karantänsmästaren har
204:29	diskussion / diskussionen
205:25	ajö / adjö
205:26	Ajö / Adjö
220:10	han vill komma och öfverraska / han kommer och öfverraskar
227:17	efter den / sedan den
228: 8	ljuft att känna / ljuft känna

Beskrivning av ett manuskript med översättning till franska

Manuskriptet (Sg osign. 5, jfr ovan s. 25) består av 47 maskinskrivna blad; de tre första opaginerade, därefter paginering i svit 1–44. Bladen är sammanhäftade med metallklammer. På första sidan, som är ett omslag med gult, styvt papper, har Sg med blåpenna skrivit »IIème Partie.». Texten har skrivits utan marginal på papperets ena sida på Lessebo Bikupa nr 1. Formatet är folio ca 22 × 37 cm och vattenstämpeln innehåller årtalet 1900. På den andra opaginerade sidan har Sg efter rubriken »Personnages:» med blåpenna tillagt ett »B.». Ett tiotal smärre språkliga rättelser och ändringar med blyerts av Sgs hand finns på pp. 5, 7, 8, 9, 10, 29, 35, 41.

Textens placering i Samlade Verk i förhållande till Andra delen av första upplagan

Vid jämförelsen avses genomgående översta raden på respektive SV-sida.

Sida i SV	*Sida i U 1*
143	179
146	183
149	187
152	191
155	195
158	199
161	203
164	207
167	211
170	215
173	219
176	223
179	227
182	231
185	235
188	239
191	243
194	247
197	251
200	255
203	258
206	262
209	266
212	271
215	274
218	279
221	283
224	287
227	291
230	295

FÖRARBETEN TILL BÅDA DELARNA AV DÖDSDANSEN

Förarbeten till båda delarna av *Dödsdansen*

De utkast och anteckningar rörande *Dödsdansen* som är av intresse när det gäller dramats tillkomst är fördelade på kartong SgNM 3 och SgNM 4 i Gröna Säcken. Några av de centrala utkasten redovisas i »Tillkomst och mottagande» i textvolymen, där också deras mer eller mindre nära anknytning till *Dödsdansen* diskuteras (s. 235 ff.).

I. På ett par utkast förekommer titeln *Dödsdansen* tillsammans med titlar på andra planerade verk med anknytning till det stoff Sg hämtade från sin första Furusunds-vistelse, sommaren 1899, och som bl.a. gestaltas i *Ett drömspel.*

4:20,3–4 Omslag fol. (Lessebo Bikupa 1897) med rubrik mitt på sidan: »*Ebal och Garizim*.» Under rubriken bl.a. »Fagervik och Skamsund» och därunder överrankat: »eller / Döds-dansen».

4:20,5 Fol. blad (Lessebo Bikupa) med rubrik mitt på sidan: »*Ebal och Garizim*.» Under rubriken bl.a. »(Inclusive: Döds-dansen, Mirakler o.a.)»

II. Ett antal utkast kan genom personförteckningarna och vissa tematiska associationer knytas till *Dödsdansen.*

3:5 Fol. blad (Lessebo Bikupa 1898) med rubrik »*Döden i dansen*». Personförteckning och aktindelning I–V. Personförteckningen upptar bl.a. »Lotskapten. / Hustrun. / Karantänmästaren».

3:21,27 Fol. blad (Lessebo Bikupa 1898) utan rubrik. Aktindelning I–IV. Text under »Akt I» bl.a. »Makarne pina hvarandra». Under »Akt II»: »Frun berättar om sina lidanden, om K^{s} nervositet = planer.»

3:21,28 Fol. blad (Lessebo Bikupa) utan rubrik. Aktindelning I–IV. Text överst bl.a.: »Sysslolösa: Maten» – »Telegraf-apparaten.» Under »Akt I» bl.a.: »Makarne pina hvarandra». Under »Akt II» bl.a.: »Får veta att Karantän M. är nervös. / Konspirerar med Frun i huset.» Under »Personer:» i höger spalt bl.a.: »Karantänsmästaren f.d. marinlöjtnant:» – »Frun i Huset f.d. Aktris.»

4:23,1 Fol. blad (Lessebo Bikupa 1898) med rubriker »*Palatset*. / *Döds=Dansen*: / =Palatset.» [det sista ordet överrankat]. Text under rubriken »Personer:» bl.a.: »Hustrun, förr skådespelerska.» – »Karantänmästaren, nykommen Lite religiös. / [ungdomsvän till båda.» – »Tullförvaltataren. [Föraktad fiende. förr något sudd.»

4:23,2 Fol. blad (Lessebo Bikupa) med rubrik »Personer:». Text bl.a. »Karantänmästaren, Kurt (Misogynen). / Alice, Hans kusin, Kaptensenka: / Allan, Kurts son, / Judith, Alice' dotter:». Under rubriken »De unga:» i höger spalt bl.a.: »Judith slår efter Baron» – »Allan, har öfvergifvit Judith».

4:23,8 Fol. blad (Lessebo Bikupa 1898) utan rubrik. Personförteckning, aktindelning I–V, anteckningar om uppslag och motiv.
Sgs vän doktor Eliasson i Ystad avled 7/9 1900. Anspelningen på hans kamp med döden visar att utkastet måste ha tillkommit antingen kort tid före eller efter denna tidpunkt (jfr textvolymen s. 247 ff., med bild s. 241).

III. Fem utkast ligger med avseende på rolluppsättning, sceneri och tematiska anknytningar nära det färdiga dramat och kan anses vara tillkomna på ett sent stadium i konceptionsprocessen.

4:23,4 Fol. blad (Lessebo Bikupa 1900) med rubrik »Personer:» (jfr bild i textvolymen s. 238.)

4:23,5 Fol. blad (Lessebo Bikupa) med rubrik »Personer.» Under den första överrankningen står ordet »Sterbhusnotarien».

4:23,6 Fol. blad (Manilla) med rubrik »Döds-Dansen».
Överrankade ord är »fyrtorn» och »Öfverstens».

4:23,7 Fol. blad (Lessebo Bikupa) med rubrik »Stämningen:».
En notis i *Ockulta Dagboken* erbjuder en relativt säker hållpunkt för dateringen av detta utkast. Enligt denna berättade brodern Axel 5/8 1900 för Sg att en stipendieresa som systern Anna företagit gällt Leipzig – inte Paris. På ett par rader i utkastet får Alice tala om sina brutna bana som

aktris och ett föregivet stipendium till Paris – men: »Det var bara Köpenhamn.» Som Gunnar Brandell påpekat (Strindberg – ett författarliv. Fjärde delen. Hemkomsten – det nya dramat 1898–1912. 1989, s. 76) kan utkastets notis knappast ha formulerats före Axels avslöjande (jfr bild i textvolymen s. 239).

4:23,9 Fol. blad (Lessebo Bikupa) med rubrik »Akt I».

IV. Här nedan registreras signa för de i ovanstående förteckning icke upptagna blad i Gröna Säcken där *Dödsdansen* eller däri förekommande personer omnämns. Dessa blad härrör till största delen från tiden efter dramats tillkomst. De beskrivs och citeras i Barbro Ståhle Sjönells Katalog över »Gröna Säcken», Strindbergs efterlämnade papper i Kungl. biblioteket. SgNM 1–9 (1991).

1. Verkförteckningar: 1:1,8–9, 1:1,12–14, 1:1,29, 3:1,19.

2. Titel- och personlistor, dispositioner m.m.: 3:13,3, 3:22,20, 4:19,4, 9:3,12.

ERRATA

Förteckning över errata

Följande ändring kommer att införas i en eventuell andra tryckning av textvolymen:

Kommentarer

	skall ändras till:
237:38 (Danse Maçabre)	(Danse Macabre)

DOKUMENT

Förteckning över faksimilerade dokument

Dok. nr 44:1. Främre omslaget till första upplagan av *Dödsdansen* (1901).

Dok. nr 44:2. Originalmanuskriptet till första delen av *Dödsdansen*, p. 27 (SgA: Bonnier 2).

Dok. nr 44:3. Originalmanuskriptet till första delen av *Dödsdansen*, p. 4.

Dok. nr 44:4. Titelsidan i originalmanuskriptet till första delen av *Dödsdansen*.

Dok. nr 44:1: repro: www.dramawebben.se

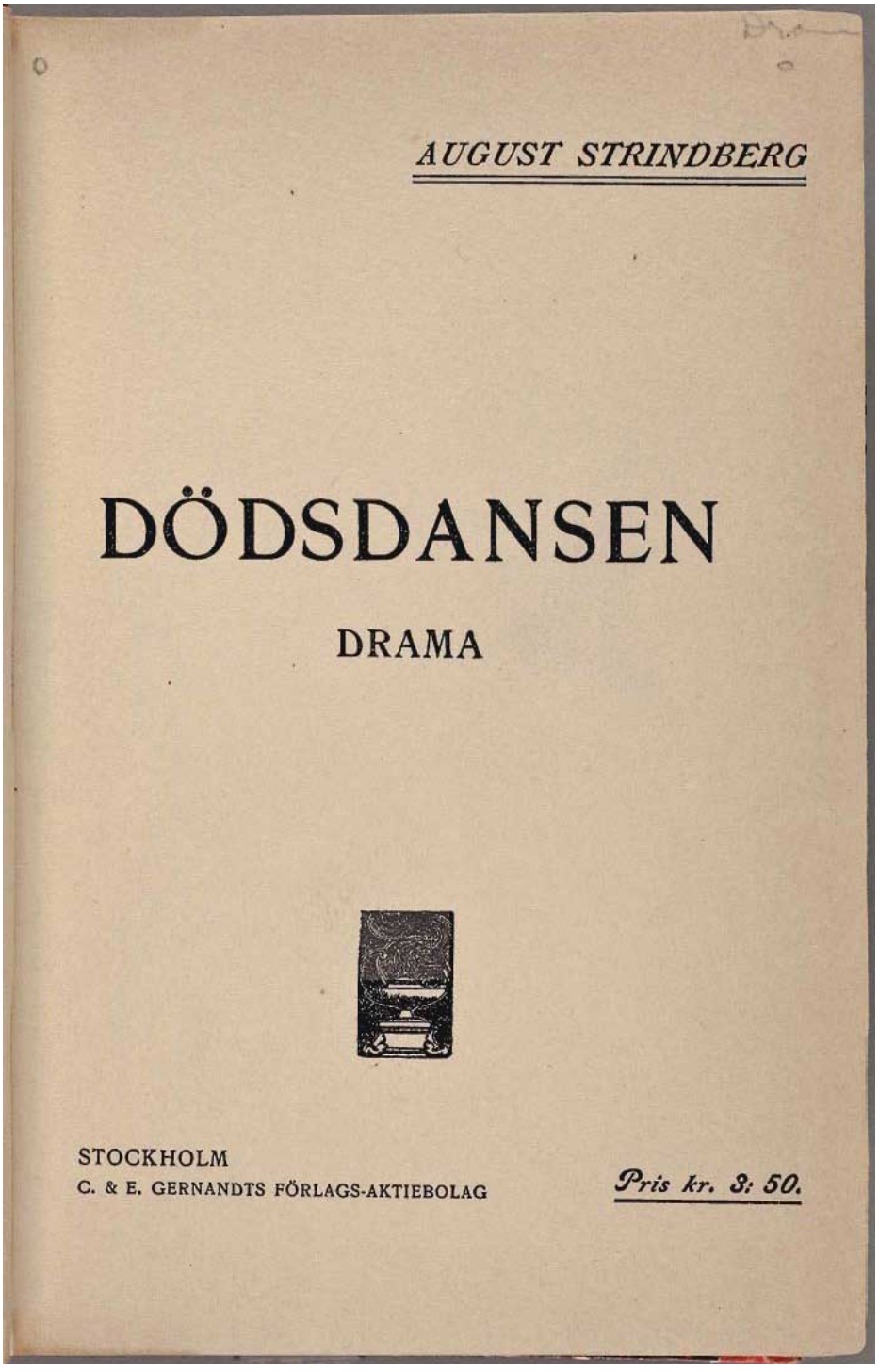

Dok. nr 44:1. Främre omslaget till första upplagan av *Dödsdansen* (1901). Ordet »Drama» förekommer även på titelsidan, men inte i MS. Repro: www.dramawebben.se

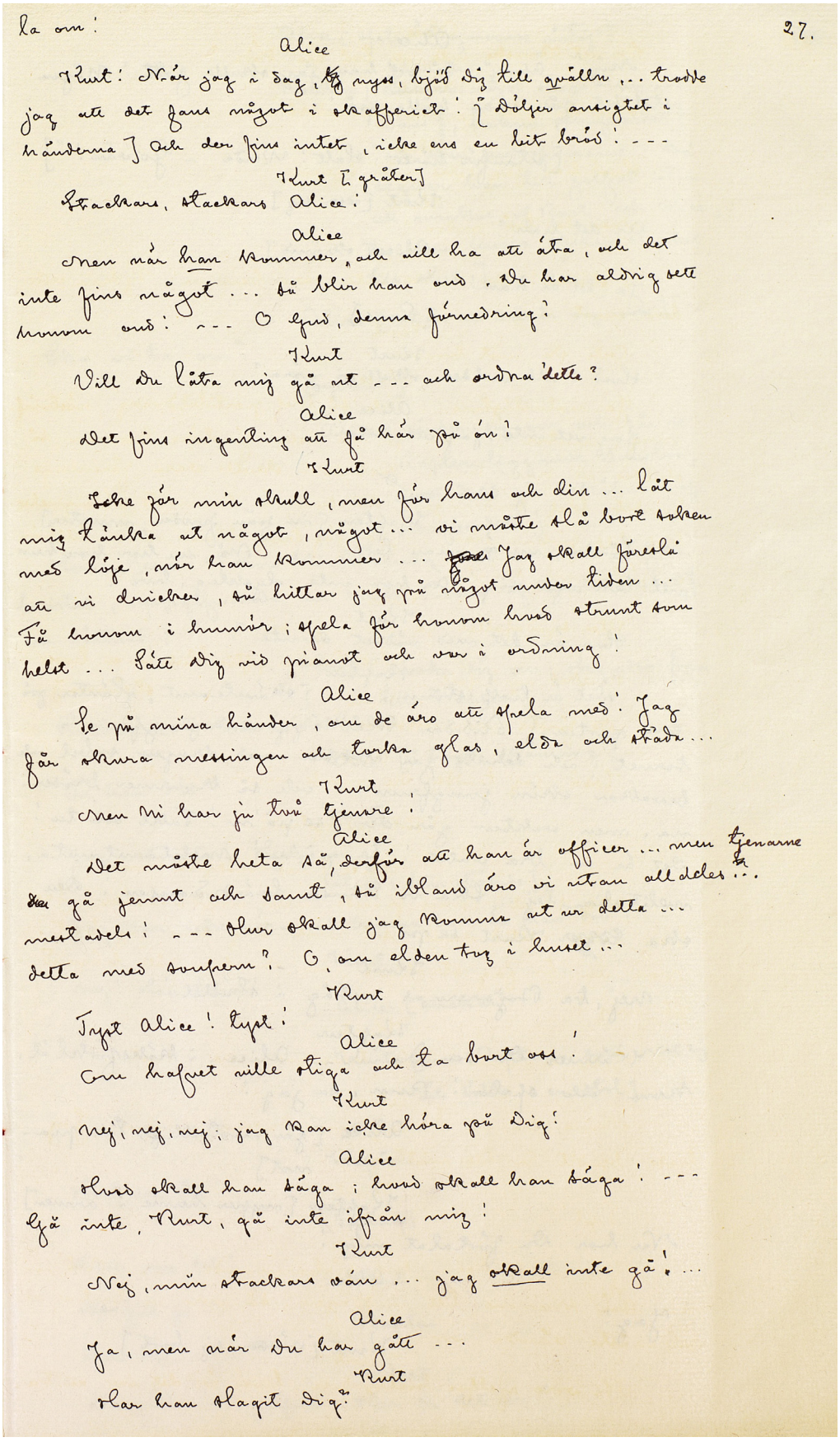

Dok. nr 44:2. Originalmanuskriptet till första delen av *Dödsdansen*, p. 27 (SgA: Bonnier 2). Scenanvisningen »gråter» efter replikrubriken »Kurt» på rad 6 antogs av John Landquist – som ej hade tillgång till MS – i stället gälla Alice och vara felplacerad av sättaren.

4.

Alice

Läkaren menade annat!

Kapten

Läkarn!

Alice

Ja, hvem skulle eljes kunna ha någon grundad mening om en sjukdom?

Kapten

Jag har ingen sjukdom, och har aldrig haft. Får icke heller, ty jag kommer att dö knall och fall som en gammal knekt!

Alice

Rörande läkarn: Du vet att Doktorn har bjudning i qväll!

Kapten [upprörs]

Ja, än sedan! Vi äro icke bjudna, emedan vi icke umgås med doktorns, och vi umgås icke med doktorns, derför att vi icke vill, derför att jag föraktar dem båda två. Det är pack!

Alice

Det säger Du om alla menniskor!

Kapten

Derför att alla menniskor är pack!

Alice

utom Du!

Kapten

Ja, derför att jag uppfört mig anständigt under alla lifvets förhållanden. Derför är jag inte pack!

[Paus.]

Alice

Vill Du spela kort?

Kapten

Låt gå!

Alice [tar fram en kortlek ur sybordslådan och börjar blanda]

Tänk att doktorns får ha musikkåren på enskild tillställning!

Kapten [vred]

Det är för att han smiter med öfversten i stan! Smita, se! – Den som hade kunnat det!

Alice [ger]

Jag har varit väninna med Gerda, men hon var falsk mot mig...

Kapten

De är falska allihop! – – – Hvad har Du i trumf derborta?

Dok. nr 44:3. Originalmanuskriptet till första delen av *Dödsdansen*, p. 4.
Trots det snabba författartempot (dramat skrevs sannolikt på ca en vecka) är denna liksom många andra sidor i manuskriptet helt utan ändringar.

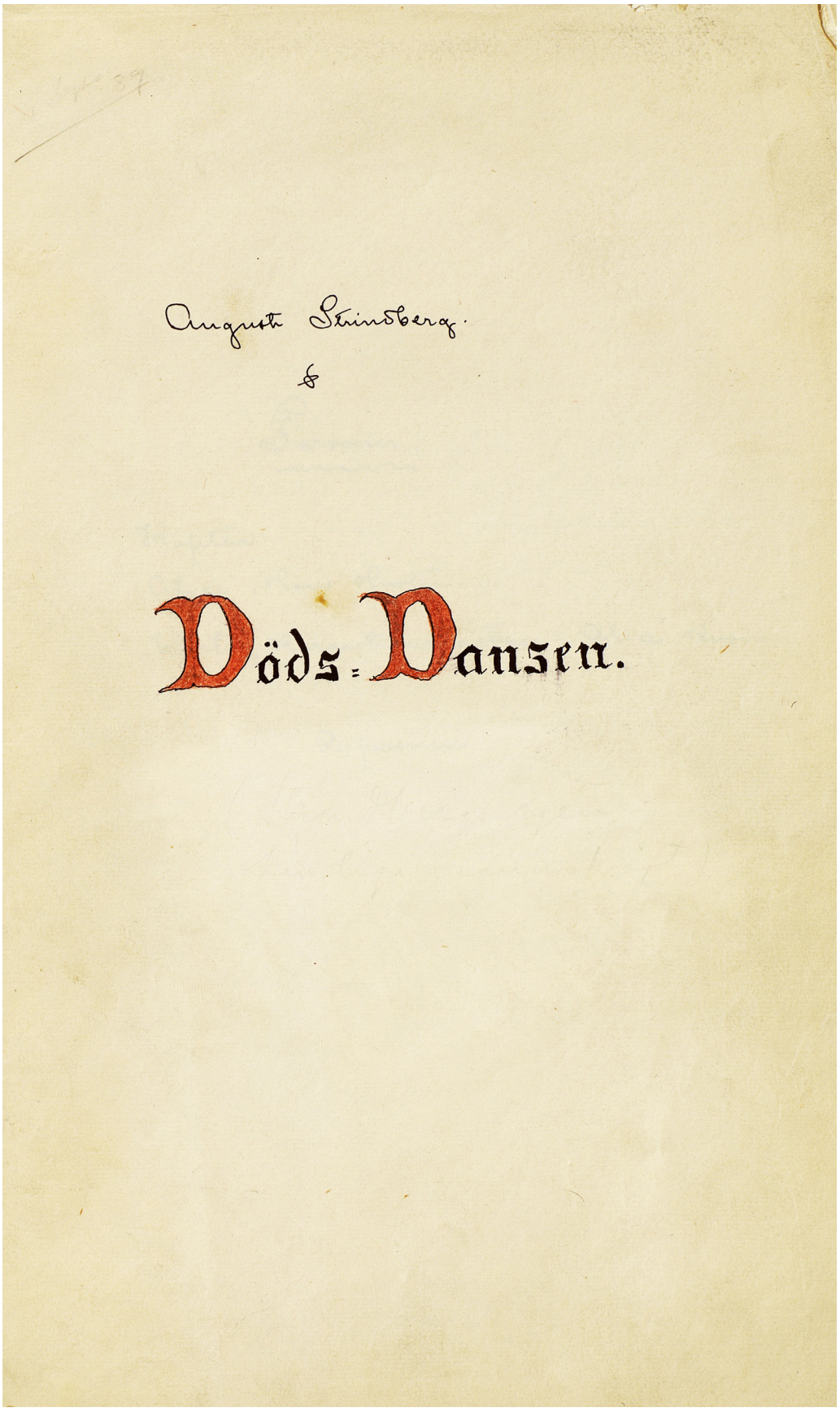

Dok. nr 44:4. Titelsidan i originalmanuskriptet till första delen av *Dödsdansen*.